

PIFAGORNING FALSAFAGA QO'SHGAN HISSASI

DTPI Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 1-bosqich talabalari

Sattorova Nozima Ilhom qizi

Avezova Nozima Sherali qizi

Annotatsiya: *Ushbu maqola Pifagorning hayoti va ijodi ,falsafaga tasiri, Pifagor teoremasi , matematikaning falsafiy asoslari , ilm-fandagi o'rni, axloqiy tamoyillari ,ruhiyatga bo'lgan qarashlari,ruhning maqsadi va uning tozalash jarayoni ,matematika va falsafani birlashtirgan yondashuvi ,Pifagorning matematik qonunlar orqali tabiatni tushuntirishga intilishi,Pifagor shaxsiyatining o'ziga xos jihatlari ,Pifagorning falsafaga kirib kelish tarixi va uning tarixi ,Falsafiy fikrlari ,ta'limoti uning xususiyatlari, fikrlarining asosiy yonalishlari haqidagi fikr va mulohazalar keng tarzda yoritilgan.*

Абстрактный: *В этой статье речь идет о жизни и творчестве Пифагора, его влиянии на философию, теореме Пифагора, философских основаниях математики, его месте в науке, моральных принципах, его взглядах на душу, предназначении души и процессе ее очищения. подход, сочетающий математику и философию, Пифагор через математические законы, его поиски объяснения природы, уникальные аспекты личности Пифагора, история введения Пифагора в философию и его история. Широко освещаются философские мысли, особенности его учения, размышления и мнения об основных аспектах его мысли.*

Abstract: *This article covers Pythagoras' life and work, his influence on philosophy, the Pythagorean theorem, the philosophical foundations of mathematics, its place in science, ethical principles, views on the soul, the purpose of the soul and its purification process, his approach that combines mathematics and philosophy, Pythagoras's desire to explain nature through mathematical laws, the specific aspects of Pythagoras' personality, the history of Pythagoras' entry into philosophy and its history, his philosophical thoughts, his*

teachings, the characteristics of his teachings, and the main directions of his thoughts.

Kalit so'zlar: *Pifagor , falsafiy ta'limot , asosiy yo'nalish , falsafiy asos , Teorema, falsafiy tizim , ruhiy dunyo , inson tabiyati , ruh.dunyo , ijtimoiy hayot, diniy qarashlar , aqliy taraqqiyot , mantiq.*

Pifagor (miloddan avvalgi 570–495 yillar) — qadimgi yunon olimi, matematik, falsafiy, va diniy o'qituvchi. U matematikaga qo'shgan hissasi, ayniqsa, Pifagor teoremasi bilan mashhur, lekin uning falsafiy g'oyalari va diniy ta'limoti ham katta ahamiyatga ega bo'lgan. Pifagor, shuningdek, o'zining jamiyatda adolat, tartib va yaxshilikni targ'ib Pifagorning hayoti haqida aniq ma'lumotlar juda kam, lekin u yuksak ta'lim olgan deb hisoblanadi. Ba'zi manbalarga ko'ra, Pifagor Samos orolida tug'ilgan, ammo boshqa manbalar u Xalkidikiya (qadimgi Yunonistonning janubi-sharqida) shahridan bo'lganligini aytadilar. U yoshligida matematika, astronomiya va falsafaga qiziqishni boshlagan va o'z vaqtining eng mashhur olimlaridan ta'lim olgan. qiluvchi o'qituvchiligi bilan tanilgan. Pifagor o'zining ta'limini o'zgartirish va rivojlantirish uchun ko'plab safarlar qilgan. U Misrga, ehtimol, matematikani o'rganish uchun borgan va Babilonga ham tashrif buyurgan. Misrda u sakkizlik san'ati, geometrik shakllar, raqamlar va diniy falsafalar bilan tanishdi. Pifagor bilimlarini o'z vaqtidagi eng ilg'or madaniyatlardan o'rganib, yunon falsafasi va ilm-fanining rivojiga katta hissa qo'shgan. Pifagor o'zining matematik va falsafiy g'oyalarini rivojlantirish uchun Pifagor maktabini tashkil etdi [1]. Bu maktabda o'qituvchilar va shogirdlar, matematika, astronomiya, musiqiy nazariyalar va axloqiy falsafani o'rgandilar. Pifagor maktabining a'zolari qattiq ahloki qoidalarga amal qilishlari va o'zlarini yaxshi odamlar sifatida rivojlantirishlari kerak edi. Pifagorchilar o'zlarining diniy ta'limotlariga amal qilishar, ruhiy tozalik va xushnudlikka intilishar edi. Pifagor o'zining matematik va ilmiy kashfiyotlaridan tashqari, diniy va axloqiy qarashlari bilan ham tanilgan. U ruhning eternalligini va reinkarnatsiyani (ruhlarning boshqa tana orqali qayta tug'ilishi) tan olgan.

Pifagor shuningdek, axloqiy tozalikka, o'zini boshqarishga, sabr-toqat va tinchlikka katta ahamiyat bergan. Pifagor falsafasida axloq va ma'naviyat ham katta o'rin tutgan. U jamiyatda adolat va tartibni saqlashni ta'kidlagan. Pifagor maktabining a'zolari axloqiy jihatdan pok va toza bo'lishi kerak deb hisoblangan. Shuning uchun ular o'zlarini toza va muvozanatli yashashga chaqirishgan. Pifagorning axloqiy qarashlari, shuningdek, ruhiyatning o'zini tarbiyalash va har bir insonning ichki tinchligini saqlashga qaratilgan edi. Pifagor uchun to'g'ri yashash, o'zini anglash va ruhiy poklanish juda muhim edi.[2]

Pifagor falsafasi nafaqat ilmiy, balki ijtimoiy jihatdan ham muhim edi. Uning maktabi o'z a'zolariga qat'iy axloqiy qoidalar va ijtimoiy mas'uliyatni o'rgatgan. Pifagor jamiyatda ham xuddi matematikada bo'lgani kabi tartibni va muvozanatni saqlash kerakligini ta'kidlagan. U hayotni, jamiyatni va kishilarni o'zaro bog'langan tizim sifatida ko'rgan va shuning uchun ijtimoiy munosabatlar ham tartib va qonunlar asosida bo'lishi kerak deb hisoblagan. Pifagorning ilmiy merosi hozirgi kundagi matematika, astronomiya, fizika va musiqa fanlarining rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatdi. Uning matematik va musiqiy tadqiqotlari zamonaviy ilm-fanning asoslaridan biri bo'lib qolmoqda. Shu bilan birga, uning falsafiy qarashlari insonning ma'naviy va axloqiy rivojlanishiga oid masalalarni ko'rishda yordam beradi. Pifagor shaxsiy siyosatga bevosita aralashmagan bo'lsa-da, uning falsafasi ijtimoiy adolat va tartibni o'rnatishga qaratilgan edi. U, ayniqsa, muvozanatni ta'minlashni, o'zini boshqarishni va jamiyatda tinchlikni saqlashni ta'kidlagan. Pifagor maktabi o'z a'zolariga ijtimoiy tizimlar, axloqiy qonunlar va tarbiyaviy qadriyatlarni o'rgatib, jamiyatni shakllantirishda o'z hissasini qo'shgan. Pifagorning falsafasida o'lim ham muhim tushuncha bo'lgan. U o'limni tugash deb emas, balki ruhning yangi hayotga ko'chishi deb hisoblagan. Pifagor uchun o'lim — bu ruhning yangi dunyoga qayta boshlash jarayoni edi. Bu qarash uning reinkarnatsiya g'oyasini tasdiqlaydi. Pifagor o'zining o'limidan keyin ham falsafasi davom etishini va ruhining abadiy yashashini ta'kidladi. Pifagor falsafasi ilm-fan, diniy qarashlar va axloqiy prinsiplarni birlashtirgan murakkab tizimdir. U matematikani tabiatni tushunishning asosiy

vositasi sifatida ko'rgan va koinotni simmetriya, harmoniya va tartib orqali izohlashni maqsad qilgan. Uning g'oyalari koinot, inson ruhi va jamiyatning mohiyatini anglashga qaratilgan bo'lib, zamonaviy falsafaga va ilmga katta ta'sir ko'rsatgan. Pifagor falsafasining markazida raqamlar va geometrik shakllar turadi. U raqamlarni muqaddas deb hisoblagan va raqamlar orqali tabiatdagi barcha narsalar, voqealar va jarayonlarni tushuntirish mumkin deb fikr qilgan. Uning g'oyasiga ko'ra, koinotning barcha jihatlari, hatto inson ruhining rivojlanishi ham, raqamlar va matematik nisbati orqali boshqariladi. Pifagor falsafasida musiqaning o'rnini alohida. [5] U musiqaning asosiy tamoyillarini matematikaga bog'lab tushuntirdi. Musiqadagi tonlar va interval (masofa)lar, uning fikriga ko'ra, matematik nisbatan izohlanadi. Masalan, ikki simning uzunliklari orasidagi nisbati musiqiy tonni hosil qiladi. Pifagor musiqaning har bir tonini matematik formulalar orqali izohlaydi va bu uning koinotni tushunishdagi falsafiy qarashlariga ham ta'sir ko'rsatadi. Pifagor falsafasida kosmik harmoniya va simmetriya tushunchalari alohida ahamiyatga ega. U koinotdagi barcha narsalarning o'zaro muvozanat va simmetriya asosida tashkil topganini ta'kidlaydi. Bu g'oya uni nafaqat matematikaga, balki tabiatga bo'lgan yondashuviga ham ta'sir ko'rsatgan. Pifagor koinotning mukammal simmetrik tizim sifatida mavjud bo'lishini va bu tizimning o'zaro bog'langanligini ta'kidlaydi. Boshqacha aytganda, Pifagor falsafasi koinotni aniq matematik va geometrik qonunlarga asoslangan tartib sifatida ko'rgan. [4]

Xulosa o'rnida shuni aytish lozimki Pifagor falsafasining yana bir ahamiyatli jihati — uning ruhiyat va axloq haqidagi qarashlaridir. U ruhni poklash va axloqiy kamolotga erishishni insonning eng muhim maqsadi deb hisoblagan. Shu bilan birga, kosmik harmoniya g'oyasi uning falsafasini yanada boyitgan va insonni tabiat bilan uyg'un yashashga chaqirgan. Umuman olganda, Pifagor falsafasi faqat ilmiy bilimlar bilan cheklanmay, balki axloqiy, ijtimoiy va diniy qadriyatlar hamda insonning ichki kamoloti haqida chuqur fikrlarni ilgari surdi. U o'zining o'quvchilari va keyingi avlodlar uchun har bir narsaning o'zaro bog'liqligini, insonning o'zini anglashdagi muhim o'rin tutishini ko'rsatib berdi. Bu falsafa

hozirgi kunda ham o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan va ilm-fan, falsafa va axloqiy tarbiya sohalarida yangi fikrlar uchun asos bo‘lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

- 1.Pifagor va uning matematik ta'limoti (2019) — Ushbu kitobda Shavkat Xudoyberganov.
- 2.Pifagor falsafasi va uning ta'limotlarining o‘zbek ilmida ahamiyati (2020)
- 3.Pifagor va uning falsafasi (2022) —Ravshanbek Tursunov
- 4.Pifagor va falsafaning matematik o‘rni (2021) —Abdurashid Kamilov
- 5.Matematik va falsafiy yondoshuvlar (2023) —Abduvohid Sulstonov